

Politični pregled

V razorožitvi nič novega...

Pričujoči članek sprva ni bil določen za „Sodobnost“, marveč je bil napisan za „Ljubljanski Zvon“, kjer pa zaradi prepovedi lastništva ni smel iziti. Priobčujemo ga navzlic nekaterim zastranitvam in zakasnitvam, ker v splošnem dobro riše današnji položaj razorožitve v Evropi. — Op. ur.

Mesece in mesece je zborovala razorožitvena konferenca v Ženevi, zato da se je na koncu razšla, ne da bi bila sploh kaj opravila ali dosegla vsaj neznaten uspeh. Razen dolgočasnih in frazerskih pacifističnih govorov, ki so bili prah v oči ljudstev, ni ostalo od te znamenite konference nič. Za mir nič, za vojno mnogo. Zato se nikar ne čudimo, da se je že maja meseca David Lloyd George, bivši angleški ministrski predsednik, naravnost ponorčeval iz nje, ko je zapisal:

„Jasno je, da bodo kmalu dvignili razorožitveno konferenco iz njene bolniške postelje na mrtvaški oder. Le poslednji posvet zdravnikov še bo, ker že dolžnost spodobnosti zahteva, da se še tako brezupen bolnik ne sme pustiti brez zadnjega poskusa oživitve, dokler še količkaj diha. Naposled je treba mrliču izstaviti še nekak mrtvaški list. To v tem primeru ne bo lahko. Zdravniki bodo prav gotovo različnih mnenj, za čem je bolnik shiral, toda kakor vedno, se bo tudi to pot našla kakšna nejasna in splošna fraza, ki se dá uporabiti za kakršenkoli vzrok smrti. Glavni žalujoči pri pogrebu ne bodo navzočni. To so matere, katerih sedaj odraslim sinovom je sojeno, da bodo padli v naslednji vojni...“¹

Iz šaljive primere o neozdravljivem bolniku se je tudi ciničnemu angleškemu ministru na koncu izvila tragična resnica, ki grozi, da bo kaj kmalu postala dejstvo. Ženevska komedija se zaključuje s prihajajočo tragedijo širokih ljudskih množic, gospodje zdravniki si bodo v zaledju tudi takrat lepo zavihali rokave, si pripeli znake Rdečega križa in vse bo šlo svojo pot. Vse razne dolgotrajne konference, ki so požrle mnogo denarja, vsi dogovori, kakor n. pr. mirovno slavje v Locarnu in toliko obetajoči Kellogov pakt, bodo samo še prazen košček papirja, ki bo vzbujal pomilovanje in posmeh. Sila razkrajanja je brezmejna in nikoli je ni mogoče preračunati. Prav zaradi tega najbrže družijo te razne pakte s slavnostmi, ki bi jim naj podaljšale življenje. Toda vse zastoj! Kakor hitro preženejo vojno nevarnost iz enega konca, že se pojavi na drugem. In prav to so v Ženevi vsi dobro čutili. Zato so za njenim hrbotom začeli nekateri sklepati svoje interesne pakte,

¹ Literatura: David Lloyd George: Das Gespenst der Kriegsgefahr. Franklin D. Roosevelt: Der neue Weg Amerikas. Gerald Hamilton: Rüstungsinternationale. Max Rudert: Der Rüstungsdschungel. Max Rudert: Mussolini addiert. Rudolf Witt: Amerikas begrenzte Möglichkeiten. Karl Berndt: Wissen und Fortschritt in dieser Zeit. Max Bergner: Kriegsernährung wird trainiert. Securius: Abrüstungskonferenz. Dr. Lang, Erzbischof von Canterbury: Zusammenarbeit der Kirchen. Itd.

da bi se tako pravočasno zavarovali pred svojimi napadalci, se organizirali in pridobili zaveznikov. Tako se razmerje vedno bolj čisti, z njim pa se vojna vedno bolj približuje.

Največjo vojno nevarnost povzroča vsekako fašizem, ki je v Italiji vodja imperializma, v Nemčiji pa skuša zakriti svoj imperializem pod frazo premaganca in zatiranja, ki so mu zmagovalci odtrgali pripadajoča ozemlja. Sovrašтво in nepriznanje versailleskega miru je bilo eno izmed glavnih gesel nemškega nacionalnega socializma, ki je demagoško trdil, da je vse zlo nemškega ljudstva prišlo prav od neuspele vojne in diktatorskega versailleskega miru. Res je, da je moralo nemško delovno ljudstvo na svojih ramenih vsa ta leta nositi težko breme vojnih reparacij, kar pa nikakor ni motilo niti nemškega junkerja niti nemškega kapitalista, da ga ne bi izžemala še s svoje plati. Tako je prenašalo dvojno breme in hitlerizem je demagoško obrnil pozornost predvsem na določbe versailleskega miru, na Društvo narodov, in ker je bil vendar le po nekaterih javnih primerih domačega izkoriščanja prisiljen stremeti tudi za nekakšno reformo doma, se je okitil še s socialističnimi frazami. Kdor je vanje veroval, je bil obupno zaslepljen. To je dokazal tudi letošnji 30. junij, ko je dal Hitler neusmiljeno postreliti vse tiste, ki so v stranki govorili še o „drugi revoluciji“. Nihče, kdor je razsodno gledal na razvoj dogodkov, ne bi mogel od teh zarotnikov pričakovati kdo ve kake posebne socialne reforme ali celó revolucije, saj jim za to niti v resnici ni šlo. Pripravljala sta se zgolj upor in zarota proti vodstvu stranke, ki sta bila zadušena. S te strani ne smemo pričakovati rešitve za nemški narod. To je jasno povedal tudi pisatelj H. Mann v svoji knjigi „Der Hass“.

To ve tudi nemški fašizem, zato se rajši pripravlja za vojno, s katero bi rad, kakor leta 1914., preslepil vsaj glavni del nemških množic. Zaveda se sicer, da je vojna zanj lahko dvorezen nož, toda pri tem se močno in ne čisto neupravičeno zanaša na svoj organizacijski, propagandistični in teroristični ustroj. Nikakor ne smemo prezreti dejstva, da so pod vislicami sedanjega avstrijskega c. kr. fašizma nedavno umirali nekateri hitlerjevci s fanatičnim krikom: „Heil Hitler!“ Danes moramo tudi zelo računati s subjektivnimi gonilnimi silami, med katerimi je psihološko nastrojenje zelo važen činitelj. Zdi se mi, da bi nikakor ne bilo čudno, če bi v primeru nove vojne precejšnji del ljudskih množic spet slepo sledil imperialističnim geslom, kakor se je to godilo leta 1914., ko so socialdemokratska vodstva javno izjavljala, da je domovina v nevarnosti. Fašizmu je vojna princip. To je jasno izpovedal Mussolini:

„Predvsem gleda fašizem na bodočnost in razvoj človeštva z vidika politične realnosti in ne veruje niti v možnost niti v koristnost večnega miru. Zato zavrača pacifizem, ki pod krinko plemenitosti skriva odpoved na vojno in strahopetnost. Samo vojna spravi človeško energijo do najvišje napetosti in požlahtnjuje tiste narode, ki si jo upajo voditi. Vse druge oblike preizkušnje so samo nadomestki, ki nikoli ne postavijo človeka pred najvišjo odločitev, pred izbiro med življenjem in smrtjo. Zato je vsaka doktrina, ki izhaja iz odločne ohranitve miru, fašizmu tuja.“

Vojna nevarnost je tu. Kdor tega ne vidi, je slep. Lahko rečemo, da so razne pogodbe v zadnjih letih priprave za ustanovitev novih antant in novih centralnih sil. V zapadni Evropi danes že lahko jasno opazamo dve

nasproti si stoječi sovražni fronti: eni načeljuje fašistična Italija, drugi pa Francija. Nasprotstva, ki so nastala med Italijo in Nemčijo zaradi hitlerjevskega puča v Avstriji niso kdo ve kako velikega pomena, zlasti še zato ne, ker si je skušala Nemčija s svojimi ukrepi proti avstrijskim legijonarjem ohraniti italijansko prijateljstvo, ki ga v borbi proti Franciji mnogo bolj potrebuje kakor pa avstrijski hitlerijanski „Anschluss“. Enako pa je tudi stališče Italije, ki v slučaju vojne nujno potrebuje zaveznikov. Nesoglasje, ki je nastalo med Italijo in Nemčijo zaradi narodnosocialističnega puča v Avstriji, je zgolj dnevnopolitičnega značaja in je za primer vojne brezpomembno. Gospodarski in zunanjepolitični položaj povzročata le to, da sta si fašistični vladi obeh držav zaveznici, ne pa sovražnici, čeprav bi po normalni logiki vsakdo pričakoval drugo usmerjenost fašizma kot največjega eksponenta nacionalizma, ako bi pozabil na prava gibalna, ki vodijo današnje gospodarstvo in politiko. Fašistična Nemčija išče zaveznikov. Za vojno je dobro došel vsakdo, ki razpolaga z vojaško silo. Zato je tudi gospod Göbels, ko je obiskal Poljsko, proti kateri je še pred leti (dokler še seveda ni bil na vladi) močno hujskal ves hitlerizem, uradno izjavil tole:

„Naša ideologija ni izvozno blago. Mnogo sovražnikov imamo na svetu. Niti najmanj ne mislimo pomagati svojim sovražnikom s tem, da bi v svojih državah uresničili našo ideologijo. Ta ideologija bi jih namreč napravila še za večje naše sovražnike.“

Izjava je zelo premetena, kajti po drugi plati jasno priznava, da vzgaja hitlerijanska ideologija v Nemčiji državljane v popolnejšem „sovraštvu“ do nasprotnika, ki še ni upeljal v svoji državi fašističnega sistema. Ali z drugimi besedami: hitlerijanska ideologija je najboljša miselnost kapitalistične samobrambe in imperializma. Zato si naivni Göbels želi, da naj ostane nemški patent, ker bi bila Nemčija na tak način bolje pripravljena ko njeni sovražniki.

Italija, ki za svoje imperialistične cilje podpira oboroževanje Nemčije, razpolaga s 454.000 možmi stalne vojske, 5.000.000 možmi izvežbane rezerve, 768 težkimi topovi, 150 tanki, 1515 vojnimi aeroplani.

Njena domača moč pa je šibkejša od vojne moči Francije in njenih zaveznikov, ki razpolagajo z 960.000 možmi stalne vojske, 13.900.000 možmi izvežbane rezerve, 3500 težkimi topovi, 2500 tanki, 5500 vojnimi aeroplani.

Dokler ni imel Mussolini dobrih zaveznikov, je bil zelo miroljuben in skromen. Še v septembru leta 1932., ko je bil zunanjepolitični položaj zanj še precej nejasen, je dejal: „Potruditi se moramo, da si zagotovimo mir za štirideset, petdeset, dà, celó sto let.“ Z zmago fašizma v Nemčiji je začel drugače misliti, četudi naravnost o tej stvari iz taktičnih in diplomatskih razlogov noče govoriti. Najbolj značilno je to, da se vsi ti veliki državniki imperializma sučejo v svojih govorih okoli vojne kakor okrog vrele kaše, četudi to kašo sami kuhajo in mečejo pod njo vedno več netiva. Toda v najnovejšem času se opaža, da bodo vendar dobili kmalu pogum, odkritosrčno govoriti o novi vojni. O tem priča Mussolinijev govor ob zaključku zadnjih italijanskih manevrov, ko je na tanku stoječ dejal:

„Ideja vojne plava v zraku. Vojna lahko nastane v tem ali onem trenutku. Italija mora od danes naprej biti pripravljena za vojno in italijansko ljudstvo mora postati vojaško ljudstvo, da, še več, razviti se mora v militaristično in bojevniško ljudstvo...“

Tako hitro je pozabil na svojo miroljubnost iz leta 1932.!

Italiji primanjkuje predvsem premoga, železa in mineralnega olja. Zato je vse njeno gospodarstvo skrajno odvisno od Anglije, ki pa se zaradi močne sosede Francije vendarle ne more vezati z Italijo, dasi jo zelo podpira v njenih stremljenjih. Anglija si tako obnašanje lahko dovoli, ker razpolaga za primer vojne z 2.000.000 izvežbanih mož, 600 težkimi topovi, 600 tanki, 2.000 vojnimi aeroplani.

Pri tem ni vštet važen del angleške vojne sile — njena vojna mornarica.

V tajnih pogovorih med Mussolinijem in nemškimi odposlanci se je razpravljalo zlasti o izpopolnitvi vojne sile obeh držav. Kolikor se je o tem razvedelo, se je skušalo zanikati, ali pa skriti pod frazo „evropskega ravnotežja“. (Kako strašno so vsi v skrbeh za to ubogo Evropo, ki kakor kakšna cirkuška plesalka pleše na bajonetih!) Vojna sila Nemčije naj bi se po želji italijanskega fašizma povečala do tiste moči, da bi obe skupaj tvorili pravo oboroženo ravnovesje s Francijo in njenimi zavezniki. Zato je Nemčija lani v Ženevi zahtevala povečanje svoje redne vojske na 300.000 mož, kar je tudi dosegla. Tako sta danes obe nasprotujoči si sili v temle medsebojne razmerju:

Aktivna vojska:

Italija	434.000 mož
Nemčija	300.000 mož
Ogrska	35.000 mož
Fašistični blok	769.000 mož
Francoski blok	960.000 mož

Izvežbana rezerva:

Fašistični blok	10.000.000 mož
Francoski blok	15.000.000 mož

Razlika med fašističnim in francoskim blokom je prav za prav le navidezna, kajti fašistični blok ima v rezervi še razne druge organizacije, ki pridejo v poštev kot vojna sila. To je predvsem nemška policija, ki šteje 150.000 mož in ki je izvežbana v vsej vojni tehniki. Nato je fašistična milica, nemški SA in SS oddelki, ogrska fašistična organizacija, in če prištejemo k Mussolinijevemu zavezniku še Avstrijo, potem se številčna moč obeh blokov zelo izenači, odnosno se na fašistični strani celo poveča. Važna je sedaj le še tehnična pripravljenost enega ali drugega bloka. Tudi zato je že lani poskrbel Mussolini, ko je angleškemu zunanjemu ministru Siru Simonu prigovarjal, naj se Nemčiji dovolijo topovi do 15 cm kalibra, tanki do 6 ton, aeroplani-lovci vsakršne velikosti in hitrosti. Razen tega pa si nikakor ne smemo zapirati oči pred nemškim tajnim oboroževanjem, h kateremu spadajo tudi nekateri potniški aeroplani, ki jih v naglici lahko izpremene v vojne. Oboroževanje velesil vsak dan napreduje in to s tako (sicer prikrito) naglico, da je vsaka danes citirana statistika jutri že zastarela.

Za hrbtom ženevskih mirotvornih konferenc se v raznih laboratorijih vneto izpopolnjujejo vojno-tehnična sredstva. Vsi izsledki niti niso znani, ker jih vse države kolikor mogoče prikrivajo. Za to tajno se skrivajo divje grozote bodoče vojne tehnike, ki se zdi, da bo morila huje kakor vse kuge, ki so že kedaj obiskale človeštvo. V Angliji je ob koncu lanskega leta izšla knjiga „What would be the character of a new war?“, ki se ukvarja z bodočo vojno in njenimi tehničnimi možnostmi. Angleški general Fuller se posebno zavzema za tanke, v njih vidi odločilno vojno orodje bodočnosti ter zato odločno odklanja vsakršne izdatke za pehoto, ker bo ta čisto brezpomembna. Iz lastne skušnje podpira svoja izvajanja s tem, da se sklicuje na sedem angleških tankov s posadko 21 mož, ki so 24. aprila 1918. pognali v beg tri najbolj nevarne nemške bataljone. Major Bratt piše o motorizaciji vojske, ki je za vojno zelo potrebna, če sovražnik uniči železniško progo. (Nemčija je lani začela z velikopotezno gradnjo širokih avtomobilskih cest, ki jih prav gotovo ne pripravlja samo za sportnike.) General Growes piše o vojni v zraku. Pri lanskih nočnih manevrih nad Londonom so kljub močnim in dobro usmerjenim žarometom med 250 aeroplani odkrili le 16 aeroplanov, dasi so leteli samo 600 m visoko. Aeroplani so imeli neko zaščitno barvo in 234 jih je svobodno vrglo maskirane bombe. Zato prihaja general do zaključka, da je vsaka obramba proti zrakoplovom v mestih, kakor so Pariz, London ali Berlin, sploh izključena. Švicarska kemičarka dr. Woker poroča o plinskih in ognjenih bombah. Neka nova ognjena bomba daje pri eksploziji nad 2000 stopinj vročine in se tako s svojim jeklom izpremeni v „tekoči ogenj“. Druge bombe spet prebijejo vse in se zarijejo do 40 m globoko. Nedavno so odkrili „zeleni plin“, pred katerim nas ne štiti nobena maska. Ko prodre ta plin v dihalne organe, vsesajo kapilare in pljučno staničje vso kri vase in človek „utone“ v lastni krvi. Lord Halsbury se poteguje za prednosti novega difenylzianarsina. Samo 40 ton ga je treba za uničenje Londona. To delo opravi 40 do 50 aeroplanov...

Poveljnik ameriškega zračnega brodovja, general Mitchel, se v časopisu „Popular Aviation“ navdušuje za zmožnosti zračne vojske. Ameriški vojni zrakoplovi so oboroženi z bombami, ki jih je mogoče voditi s pomočjo gyroskopa in „radiopelerja“. Preizkusili so jih že leta 1922. in vse so dosegle svoj cilj kljub daljavi 110 km. Po mnenju tega generala bodo te „bombe“ lahko preletele tudi ocean. Obenem poroča ta gospod o podmorskih torpedih, ki so opremljeni z magnetno konico in si v razdalji 6 do 8 km poiščejo sami svoj cilj. General Goddard je sestavil top, ki lahko strelja 400 km daleč, in sicer dve toni težke granate, ki eksplodirajo nevidno. Nadalje napoveduje tanke, ki bodo lahko plavali in se potapljali, oboroženi bodo s pripravami za bruhanje strupenih plinov in ognja. (Posluževali se bodo plinov, ki predro vsako obleko.) Razen tega pa govori o topovih proti aeroplanom, ki bodo lahko oddali vsako minuto 70 šrapnelov, in o aparatih, ki bodo napovedovali bližanje še nad 70 km oddaljenih aeroplanov. Vse te izume so v laboratorijih že preizkusili in so godni za takojšnjo uporabo.

Strašno orožje bodo v bodoči vojni tudi bacili raznih bolezni: tifus, griža, paratifus, ki jih bodo vtihotapili v sovražnikovo deželo s pomočjo podgan. Nemški inženir Stolze poroča, da je mogoče razširiti pegasti legar, tetanus in celó kugo z okuženimi bolhami. Na Angleškem so iznašli plin, ki bo človeka oropal občutka ravnotežja, tako da vojaki ne bodo vedeli, ali hodijo po nogah ali po rokah.

Vzporedno s temi najnovejšimi pridobitvami se je seveda močno razširila tudi vojna industrija. „Daily Herald“ je pred tremi meseci poročal, da so se razni veliki privatni angleški koncerni kljub paznemu državnemu nadzorstvu osredotočili na izdelavo orožja za mornarico, vojsko na kopnem in v zraku. Število delavstva se je v takih obratih močno povečalo in narašča vedno bolj. Že v letošnjem letu je Anglija prodala na milijone funtov zrakoplovnega gradiva. Skoraj vse važnejše države so njeni odjemalci. V kratkem času je država Paraguay kupila 5 milijonov patron, Bolivija pa 101 strojno puško. Tako dobavlja angleška vojna industrija orožje dvema borečima se državam in pri tem seveda ogromno zasluži. V Ameriki se koljejo in pobijajo bolivijski in paraguayski kmetje in delavci, angleški kapitalisti pa prejemajo od tega lepe dohodka. Pa naj še kdo reče, da ni smrt rentabilna... Ni je stvari na svetu, iz katere si kapitalizem ne bi znal kovati svojega dobička... „Daily Herald“ dolži angleški kapitalizem, da prednjači pred drugim z izdelovanjem orožja in streliva.

Že pri vojni med Kitajsko in Japonsko se je razvedelo, da so ena in ista podjetja oskrbovala z orožjem obe vojujoči se stranki. To je bilo tisto hvalisano evropsko nadstrankarstvo... Zato ni čuda, če Društvo narodov ni moglo uspešno poseči vmes, saj na njenih konferencah niso bili le odposlanci raznih evropskih držav, ki so se posvetovali o japonsko-kitajskem sporu, v marsikaterem odposlancu se je skrival tih zastopnik zasebne vojne industrije, ki je hotela zaslužiti in ji zato ni bilo do miru. Čim delj bo vojna trajala, tem bolje bo zanjo. Zasebni tvorničarji oboroževanja so bili tako predrzni, da je celó lord Cecil moral javno nastopiti proti njim. Že leta 1921. je bila komisija Društva narodov prisiljena ugotoviti, da prav vojni industriji najbolj hujskajo v svojih državah na nove vojne in propovedujejo oboroževanje. Ta podjetja so po svojih agentih širila napačne (manjše) številke o vojni moči te ali one države, da bi s tem dosegla povečanje in naročila pri svojih podjetjih. Ta kapital je seveda vplival tudi na časopisje, da je pisalo v njegovem smislu. Podjetja raznih držav so se med seboj tajno organizirala v internacionalne truste, ki skrbijo za vojno agitacijo in za oboroževanje. Vse to se godi za hrbotom Društva narodov in ženevskih mirotvornih konferenc... Zato se ni čuditi, da so že med svetovno vojno umirali nemški vojaki na francoskih bojiščih, zadeti od krogel iz Kruppovih topov, ki so jih zgradili nemški delavci... Taktika vojnoindustrijskih velepodjetij je tale: narode naščuvati k oboroževanju, med seboj pa ohraniti poslovna prijateljstva. Razna razkritja po svetovni vojni so dokazala, kako sijajno so znali uveljavljati to taktiko. Vojni dobavitelji so vzvišeni nad vsakim patriotizmom. V južnoafriški vojni so Buri streljali na angleške vojake z angleškimi puškami. 11. marca 1926. se je obrnil Hugh Dalton na spodnjo zbornico z besedami:

„Podjetje Vickers-Armstrong (znano angleško vojno-industrijsko podjetje — B. K.) je oskrbovalo turško topništvo z istimi granatami, ki jih je to sipalo na avstralsko-angleške čete, ko so zavzemali Anzac Cove. Ali je škodovalo ravnateljem tega podjetja, dokler so delali dobre kupčije in povečavali turške obrambne stroške, da je njih orožje spreminjalo cvet avstralske in novozelandske mladine v krvavo kašo? Ti ravnatelji so najvišje in najpopolnejše poosebljenje kapitalistične morale.“

Razen tega se je v japonsko-kitajski vojni nekajkrat primerilo, da so se Kitajci borili zoper Japonce s topovi, ki so jih kupili pri japonskih kapitalistih. Kitajska, ki sama nima vojno-industrijskih podjetij, je sploh naj-

boljši odjemalec inozemstva. Kako si znajo najti vojni podjetniki svoje zastopnike v vladah, se je pokazalo lani na glavni skupščini Vicker-Armstrongovega koncerna. Leta 1914. je bil lord Chamberlain pooblaščenec lastnikov obligacij tega podjetja. Prav tako lord Sandhurst, ki je bil do nedavnega podtajnik za vojno. Državni tajnik za kolonije, Lewis Harcourt, je bil eden najvažnejših akcijonarjev, Balfour je pooblaščenec za Beardmore, patriotični polkovnik Park pa celó ravnatelj! In prosluli sir Zaharov? Ta je bil intimni prijatelj in svetovalc Lloyd Georgea, takratnega municijskega ministra in poznejšega ministrskega predsednika, ki se danes hoče poetično zavzemati za angleške matere, katerih sinovi bodo padli v bodoči vojni, kakor smo slišali v uvodu našega članka. Tako cenena je njih ljubezen do ljudstva... Na stara leta postanejo bivši vojni dobičkarji in hujskači — pacifisti, kakor postanejo bivše lahkoživke v starosti moralistične tercijalke... Ko se je leta 1917. na posredovanje Amerike govorilo o morebitnem sklepanju miru, je angleški poslanik v Parizu, lord Bertie, po ukazu svoje vlade vprašal za svet vojnega dobavitelja Zaharova. Lord Bertie je 25. junija 1917. zapisal v svoj dnevnik: „Videl Zaharova. On je odločno za nadaljevanje vojne...“

In kdo so današnji delničarji Vickers-Armstrongovega podjetja? Lord Hailshams, državni tajnik za vojno, sir John Gilmours, minister za notranje zadeve, herefordski lord-škof dr. Carr... Ali je treba pri gospodu škofu kakšne pripombe, kakšnega pojasnila?... Ne, ni teba. Le na svetovno vojno se spomnimo ali pa na dunajskega kardinala gospoda Innitzerja in na njegovo vlogo v februarškem uporuh avstrijskega delavstva...

Ko ni bilo na razorožitveni konferenci v Ženevi nič novega, je na petinšestdesetem glavnem zborovanju delničarjev Vickers-Armstronga predsednik sir Herbert Lawrence veselo poročal: „Precej smo pri nas napredovali v oboroževanju na suhem... Obstoje družbe Vickers-Armstrong je v visoki meri odvisen od naročil za oboroževanje.“ Ta družba ima svojo podružnico v Italiji („Società Vickers Terni“), v Kanadi („Vickers Two Combustion Engine Corporation“), na Japonskem, v Romuniji, v Španiji („Sociedad Española de Construcción naval“) itd. Še več podružnic pa ima v inozemstvu francosko vojno-industrijsko podjetje Schneider-Creuzot. Znano je, da so od njega odvisni tudi Skodovi zavodi na češkem. Paul Faure je 11. februarja 1932. poročal v pariški zbornici, da ravnatelji Skodovih zavodov, ki delajo po navodilih gospoda Schneiderja, v občutni meri podpirajo Hitlerjevo volilno agitacijo... Ta „krvava internacionala“ je imela leta 1931. — torej sredi največje krize — 980 milijonov funtov sterlingov dohodkov. Iz raznih škandalov pred vojno in po vojni je prišlo na dan, kako velike denarne vsote so ta podjetja pripravljena žrtvovati spretnim vojnim hujskačem, ki so krožili in oblegali vsa leta razne razorožitvene konference in jih skušali onemogočiti, kajti „krvava internacionala“ mora zaslužiti...

Mussolini je izjavil, da fašizem sovraži udobno življenje. Vprašati se sedaj moramo, kateri državljani naj sovražijo udobno življenje, kajti vemo, da velika „kasta“ njegovih namestnikov in raznih voditeljev tega sovraštva udobnosti ne pozna. To krilatico je izrekel v zvezi s prehranitvijo širokih ljudskih množic, ki velikokrat nimajo najpotrebnejšega. Fašizem je začel propovedovati tako imenovano avtarkijo, ki pa ne stremi po varčevanju le zaradi omiljenja krize, ampak skuša svoje državljane navaditi na domači konzum za primer vojne, ko ne bo mogoče uvažati mnogih, sicer potrebnih

reči. Tega načela se je zlasti oprijel nemški fašizem, ki istoveti narodovo svobodo s prehranjevalno svobodo. „Svoboda kakega naroda in možnost njegovega zunanjepolitičnega gibanja je odvisna od zagotovitve njegove prehranjevalne osnove“, je rekel nemški fašistični minister Darré. Zelo spretno se je pri tem izrazil o nekaki možnosti zunanjepolitičnega gibanja. Kajti ta možnost zunanjepolitičnega gibanja ni nič drugega kakor možnost za imperialistično vojno. Zato je treba delovne množice že zdaj vaditi v tem, da bodo izhajale ob tistih izdelkih, ki jih pridelajo doma, tako da bodo imperialistični voditelji tudi v tem oziru v vojni neodvisni. Treba je torej uvoz kolikor mogoče zmanjšati. To se je v Nemčiji tudi že zgodilo. Statistika dokazuje, da je uvoz življenjskih potrebščin v letu 1933. padel za več ko 400 milijonov mark od prejšnjega leta. Seveda se je ta „avtarkija“ izvršila na račun nemškega delovnega ljudstva. Cene nekaterih domačih pridelkov so se zvišale, kupna možnost delavca in malomeščana pa se je istočasno zmanjšala. Zato je delavstvo svoj konzum zmanjšalo in se tako vadi v vojni prehrani. Le če bo pri tej vaji, ki je vedno hujša, sploh še do vojne vzdržalo? ...

V svetovni vojni je imela največ dobičkov Amerika. Dokler je bila nevtralna, je zalagala vse vojujoče se evropske države. Še danes je Evropa njen veliki dolžnik. Toda vse to ni Ameriki popolnoma nič pomagalo, kriza jo je prav tako zajela kakor vse druge države. Mogoče celo nevarneje ko druge. Ko je Roosevelt zasedel prestol ameriškega predsednika, je ves kapitalistični svet videl v njem svojega velikega rešitelja. Nekaj časa si je z uspešno in spretno časopisno propagando res znal obdržati svojo nezasluženo slavo, dokler se ni izkazalo, da tudi on ni tisti čudodelni ranocelnik individualističnega gospodarstva, po katerem so vsi denarni mogotci hrepeneli kakor po novem Mesiji. Najbolj ga razjedajo: brezposelnost in stavke. „Babson Report“ je sporočil, da je bilo v Ameriki od Rooseveltovega nastopa pa do konca leta 1933. 2654 stavk. Roosevelt je zbral okoli sebe tehnostrate, razne znanstvenike, profesorje in filozofe, in jih organiziral v „možganski trust“, ki mu naj bi pomagal iz zagate. Toda vse je zaman. Junija meseca je proti njemu in njegovemu možganskemu trustu demonstriralo in stavkalo:

8.000 delavcev v Burminghamu, 10.000 delavcev v Toledu, 10.000 delavcev v Manchestru, 30.000 delavcev v zapadni Virginiji, 15.000 delavcev v Kentucku, 40.000 delavcev v južnem Illinoisu.

In kaj se godi v San Franciscu?

Vsak dan se množe vrste stavkujočih. Kriza napreduje... K temu je treba prišteti še večmilijonsko brezposelnost in tako dobimo pravo sliko o „reševalni“ akciji v Ameriki. Zato ni čuda, da je gospod predsednik Roosevelt prebil svoj letošnji dopust na križarki „Honston“. Topovi so pač najzanesljivejša obramba in Amerika je letos celo povečala svoj vojni proračun; od 130.000 mož bo ameriška armada povečana na 179.000 mož.

Pravijo, da se človek v obupu rad obrača k božji pomoči. Roosevelt, ki je že mesece in mesece pridigal svoje velikopotezne in rešilne reforme, se je maja meseca kar naenkrat zatekel h krščanstvu in Kristusu. V članku „Nova pota Amerike“ je pisal:

„V tej dobi strojev, izumov (zlasti vojno-tehničnih izumov — B. K.), finanjskih diktatov, mednarodnega natolcevanja občuti človek s posebnim zadovoljstvom dejstvo, da se socialna pravičnost povsod po svetu vedno bolj

uveljavlja. V pospešeni meri verujem, da se bomo vedno bolj in bolj povzpeli do praktične uporabe krščanskega nauka. Če pomislim, da delujejo v vseh državah ogromne organizacije obenem s cerkvijo za odpravo človeške krivice in za omilitev človeškega trpljenja, se krepim moje upanje, da se bo vernost, vera v Boga, spet utrdila.

Osnova našega programa mora biti odločna volja posameznika, žrtvovati individualne koristi in skupno delovati za javni procvit, za uspeh narodne obnovitve. Čuvstvo prijateljstva nam ni potrebno le v skrbi za bolnike, za otroke, ki trpe pomanjkanje, za starce, ki so brez veselja. Mi potrebujemo predvsem to čuvstvo, ko korakamo po poti, katere glavni del je še pred nami, po poti k cilju, da doprinesemo žrtvam depresije svojo pomoč, kjerkoli je potrebna. Tako vidimo, da so tudi tukaj duševne vrednote in sile potrebnejše od materialnih. Kdor je na tem ali onem delu zemlje mislil, da je mogoče zadušiti pravico človeštva do vere v Boga, bo moral prej ali slej izprevideti, da se je zaman boril zoper globoko ukoreninjeno in v resnici neogibno potrebno lastnost človeških ras, ki je bistvena za vsakršni napredek. Nikoli nisem dvomil o tem, da nam bo spet uspelo uiti temnim dnevom s pomočjo vere v človeštvo in božje vodstvo.“

Tako je dejal maja meseca ameriški predsednik, ko je njegova policija s strojnicami, topovi, plini in vročo paro naskakovala stavkujoče in brezposelne. In menda je zato tudi zbežal „temnim dnevom“, kakor se lepo poetično izraža zgoraj, na vojno križarko...

Še večji Jeremija propadajočega današnjega sveta pa je bil na letošnji gospodarski konferenci na Dunaju panevropec grof Coudenhove-Kalergi, ko je dejal: „Četudi Evropa ni občestvo miru, je vendar občestvo trpljenja.“ In borbi proti temu trpljenju je bila posvečena tista gospodarska konferenca...

Bridka žalost veje iz vseh teh besed, obup vseh obupov se skriva za vsem tem, kajti tudi tem velikim gospodom se poraja strašna misel v temi današnje krize, misel, da ni pomoči, da ni izhoda za njih svet. Zato ti obupni klici na pomoč. Rooseveltov članek pa je kakor pridiga obupanega pastorja, ki vidi, kako se mu izneverja občina. Konec junija je predlagal canterburyški nadškof, najvišji poglavar anglikanske cerkve, da se naj strnejo vse cerkve v enotno fronto zoper pretirani nacionalizem in gospodarsko krizo. Razredna borba in nasprotstva današnje družbe tirajo človeštvo v nov pokolj.

„Spomnite se stisk razorožitvene konference“, kliče prevzvišeni nadškof, „in neuspehov lanske gospodarske konference, pa boste spoznali, kako daleč sta Evropa in svet od izpolnitve teh nujnih zahtev. (Zahtev po zasiguranju miru in gospodarske ozdravitve, kakor pravi prej. — B. K.) Edino sredstvo za ozdravitev sedanje krize bi po mojem mnenju bilo, ako bi pripomogli duhu krščanstva do moči in vpliva na usodo Evrope.“

Po svetu strašita dve pošasti: kriza in nova vojna. Toda obe najbolj hranijo tisti, ki pridigajo, da se hočejo boriti proti njima. Svetovna vojna je požrla 1037 milijard mark in nad deset milijonov človeških žrtev. Stroški za svetovno oboroževanje so v letu 1932. znašali 20 milijard, kar je v primeri s stroški svetovne vojne majhna številka, ali le na videz, kajti to je priznana, neprisrana vsota in koliko je nepriznane?

Leta in leta so se v Ženevi shajali delegati različnih držav, da bi sklepali o utrditvi miru. Za njih hrbti je vedno rožljalo orožje. Vsi so imeli na licih prijazen smehlaj in navidezno voljo do miru, v resnici pa so hodili le vohunit drug za drugim, kdo bo prej začel. Svetovne velesile so se tam pogravale med seboj, kakor angleški in francoski oficirji v bitki pri Fontenoyu leta 1745., o katerih zanosito poroča kronika:

„V tej slavni bitki se je pokazalo viteštvo prejšnjih časov v vsem cvetu. Regiment francoske garde in regiment Royal-Scots sta bila prva, ki sta začela korakati drug proti drugemu. Ko je bila razdalja med njima le še petdeset korakov, so angleški oficirji sneli svoje klobuke v pozdrav francoskim oficirjem. Vsi oficirji francoske garde so jim odzdravili. Angleški kapitan Lord Charles Hay je zaklical: „Streljajte, gospodje moji pri francoski gardii!“ Grof d'Auteroche, poročnik pri grenadirjih, je odgovoril z močnim glasom: „Gospodje moji, mi nočemo prvi streljati, začnite vi, gospodje Angleži!“

Kako dolgo so se pogovarjali med seboj, o tem kronika ne pripoveduje. Znano je le dejstvo, da se je bitka vršila. Mogoče so se iz same viteške vljudnosti skregali med seboj in se je v prepiru za vljudnost začela bitka. Enako, toda le na videz drugačno viteštvo so uganjali delegati velesil na ženevski razorožitveni konferenci, ko so drug drugemu ponujali razorožitvene načrte. Vsak je le dobro vedel, kako naj razoroži svojega nasprotnika, zase pa je terjal oboroževanje. In tako so se v polni vljudnosti razšli in precej časa že ni v razorožitvi nič novega. Kakšno je resnično stanje po svetu, pa človek lahko izprevidi ob Kantovih sestavkih „O večnem miru“, ki bi jih bilo danes v večini držav, zlasti fašističnih, nemogoče ponatisniti. Göbels se je strahotno osmešil pred samim seboj in pred vsem fašizmom, ker je lani pozabil vreči v gorečo grmado ta Kantov spis, kajti to delo je asfaltna literatura par excellence.

Razorožitvena konferenca ni rodila nobenega uspeha.

Delegati so se razšli in zdaj samo še premišljujejo kakor tisti viteški angleški in francoski oficirji pred bitko pri Fontenoyu, kdo bo prvi začel. Drug drugemu še zaenkrat na tihem vljudno ponujajo prednost. Pa naj kdo reče, da je že zamrlo staro viteštvo! Kronist bitke pri Fontenoyu se je zmotil. Ta cvet danes spet bujno cvete. Ni še umrl. Mrtev je samo Kant s svojim „večnim mirom“.

Kaj se je izpremenilo od leta 1914.? Skoraj nič. Vzroki vojn so ostali isti. In zato veljajo še danes besede nekega nemškega poslanca, ki jih je zapisal kot osnutek svojega negovorjenega govora v nemškem parlamentu leta 1914.: „Ta vojna, ki je ni hotelo nobeno od udeleženih ljudstev, ni nastala zaradi blaginje nemškega ali katerega drugega ljudstva. Gre za imperialistično vojno, za vojno kapitalistične nadvlade svetovnega trga, za politično nadvlado industrijskega in bančnega kapitala nad važnimi ozemlji...“

Zato na razorožitvenih konferencah v Ženevi tudi nikoli nič novega ne bo...

Bratko Kreft.